

procederet in infinitum. Substantiæ vero corporeæ, quia substantialiter compositæ sunt ex actu et potentia essentialibus, indigent imprimis tanquam fundamento sui esse (ut ita dicam) potentia substantiali pure receptiva primo et per se actus substantialis; tamen illam consequenter est receptiva, seu sufficiens et proxima ratio recipiendi aliquid accidens, nimirum quantitatem; per quantitatem vero est substantia corporea (quantum ad puram receptionem spectat), sufficienter apta ad alia accidentia recipienda, quæ vel communia sunt inanimatis corporibus, vel immediate consequuntur formam, ut informantem materiam, tanquam facultates, vel potentiæ materiales ejus; ad has enim recipiendas, non potest alia peculiaris potentia requiri, ne in infinitum procedendum sit ob paritatem rationis. Solum ergo ad quosdam peculiare actus, nimirum vitales et immanentes, requiruntur accommodatæ potentiæ receptivæ, ob singularem illorum conditionem et naturam; illæ tamen potentiæ non possunt esse pure passivæ, cum vitales sint. Nulla ergo occurrit causa, ob quam sit in rerum natura necessaria talis qualitas, quæ per se primo ad solum munus recipiendi instituta sit; et ideo probabilius videtur nullam esse hujusmodi potentiam accidentalem pure passivam.

Responsio ad argumenta.

9. Rationes vero in contrarium propositæ, omnes sunt solutæ ex dictis, præter quartam et quintam. Ad quartam ergo dicitur, D. Thomam ibi non dividere potentiam in communi, sed potentiam agentem, *nam alia* (inquit) *est potentia tantum agens, alia tantum acta, vel mota; alia vero agens et acta.* Ex quibus verbis plane constat primum et tertium membrum continere potentias activas. Explicans vero secundum membrum, ait: *Illæ vero potentiæ sunt tantum actæ, quæ non agunt nisi ab aliis motæ, neque est in eis agere, vel non agere, sed secundum impetum naturæ moventis agunt.* Hoc ergo modo collocat D. Thomas sensus in secundo illo membro; neque enim existimare potuit potentias sensitivas omni carere activitate, cum sint potentiæ vitales, et ideo sæpe ipse D. Thomas docet earum actus esse immanentes, 1 part., quæst. 54, art. 2, et 1. 2, quæst. 31, art. 1. Sed de illa divisione D. Thomæ plura dicemus disputatione sequenti, sectione 1.

Exponitur axioma: omni potentiæ activæ correspondet passiva proportionata.

10. Quinta objectio fundatur in illo principio, quod omni potentiæ activæ correspondet potentia passiva, et e converso. Quod sub his terminis non inveni expresse in Aristotele, et nonnulla indiget interpretatione. Nam imprimis, si loquamur de potentia activa absolute et simpliciter, ut comprehendit etiam divinam potentiam, illi non correspondet aliqua potentia passiva, quæ sit veluti adæquatam susceptivum actionis ejus, quia potest agere extra omnem potentiam passivam, et ipsamet primam passivam potentiam potest efficere; sed correspondet illi adæquate quidquid possibile est potentia objectiva, vel potentia logica, seu per non repugnantiam essendi. Unde etiam respectu illius actionis, quam potest in subjecto, vel ex subjecto efficere, non correspondet illi adæquate potentia passiva naturalis, sed simpliciter potentia receptiva, sive naturalis, sive obedientialis, ut latius Theologi disputant. Et quoad hoc idem esse existimamus de potentia creaturæ, quatenus a Deo assumi potest ut instrumentum supra omnes naturæ leges, de quo alias.

11. Si autem loquamur de potentia activa naturali, seu connaturali alicui agenti creato, sic, absolute loquendo, verum est nullam esse potentiam activam connaturalem creaturæ, cui non respondeat aliqua potentia passiva, connaturalis etiam alicui creaturæ, quæque naturaliter recipere possit talem actum, vel effectum. Et ratio est, quia nulla potentia activa creata (ut supponimus ex tractatis in superioribus) est activa, nisi ex præsupposito subjecto, quia non potest agere ex nihilo; ergo si talis potentia activa est naturalis alicui creaturæ, necesse est ut illi respondeat in rebus etiam creatis aliqua potentia receptiva illius effectus. Quia potentia activa respicit effectum, vel actionem simpliciter possibilem; non est autem possibilis actio, vel actus essentialiter pendens ex subjecto, nisi sit in rerum natura subjectum capax talis actionis, ex quo possit talis effectus fieri; quia non est res possibilis simpliciter, nisi sint possibles causæ omnes, quæ ad talem rem necessariæ sunt. Rursus necessarium est ut capacitas, seu potentia talis subjecti naturalis sit, id est, ad connaturalem actum, quia agens naturale non potest efficere actum, seu formam supernaturalem. Hæc

autem ratio non tam probat dari actu potentiam passivam, si datur activa, quam esse possibilem. Neque id est mirum, quia scientia et demonstratio abstrahit ab actuali existentia. Consequenter tamen satis probabiliter ratione philosophica ostenditur, esse consentaneum naturis rerum et perfectioni universi, ut si in eo datur virtus activa naturalis, detur etiam materia, vel subjectum, circa quod possit talis virtus naturaliter operari; quia alias superflua esset talis virtus in rerum natura, cum necessario caritura esset actione sua.

12. Atque simili discursu etiam a contrario colligitur, si datur potentia passiva alicujus ordinis, in eodem dari, per se loquendo, potentiam activam proportionatam, per quam possit in actum reduci. Tum quia etiam illa potentia respicit actum simpliciter possibilem; tum etiam quia alias superflua esset talis potentia in rerum natura. Dico autem *per se loquendo*, quia ex accidente fieri potest, ut potentia passiva naturalis non possit reduci ad aliquem actum ab ullo agente naturali; ut materia, verbi gratia, non potest recipere a naturali agente formam quam semel habuit et amisit; id enim censetur quasi per accidens, ex defectu alicujus circumstantiæ necessariæ ad illam actionem. Per se vero satis est, quod illa potentia, absolute sumpta, potuit ad talem actum reduci virtute agentis naturalis, eo vel maxime quod non est necesse ut potentia passiva, quæ adæquate respicit aliquem gradum, vel latitudinem actuum, plures et specie et numero diversos comprehendentem, possit de facto ad omnes illos actus in specie et numero ab aliquo agente naturali reduci; quia, si ad plures illorum reducat, jam non erit supervacanea illa potentia in rerum natura. Unde verisimile mihi est materiam primam recipere posse plures formas, vel specie, vel numero distinctas, quam nunc possint fieri virtute causarum naturalium hujus universi, nam ex hac materia posset Deus (ut opinor) alia elementa specie distincta procreare, et consequenter alia mista. Item posset alios cælos condere, qui possent alias formas inducere in hanc materiam, quas hi cæli non possunt; neque enim vim habent agendi infinitam; potentia autem materiæ quodammodo infinita est. Quare sola divina potentia, ut vim habet educendi formam ex materia, videtur esse simpliciter adæquata capacitati ejus.

13. Ex hac vero quasi mutua relatione in-

ter potentiam activam et passivam, colligi non potest, quod si datur qualitas quæ sit potentia pure activa, danda sit etiam qualitas quæ sit potentia pure passiva. Primo quidem, quia, ut activa potentia respiciat et exerceat proprium actum possibilem, satis est quod habeat potentiam passivam proportionatam, sive illa sit pure passiva, sive non; hoc enim nihil refert ad activitatem alterius. Ut intellectus agens est potentia pure activa, cui sufficienter respondet ut passiva intellectus possibilis, qui respectu illius actionis pure passive se habet, quamvis alias aliquam vim agendi habeat. Deinde, quia non est necesse ut, si potentia activa sit qualitas per se instituta ad agendum, potentia passiva sit etiam qualitas per se primo instituta ad recipiendum; nam calor, ut est virtus instrumentaria ignis, immediate agit in potentiam substantialem materiæ primæ, educendo formam substantialem de potentia ejus; ut vero est principalis virtus calefaciendi, agit in corpus, ut affectum quantitate, neque aliqua alia peculiaris potentia passiva illi respondet; et ita fere accidit in aliis qualitatibus physicis et activis actione transeunte. Et ratio est, quia non oportet ut actui accidentali respondeat potentia receptiva ejusdem generis, ut supra, disp. 14, ostensum est. Item, quia ut vis agendi sit convenienter instituta, et proprium munus exercere possit, satis est quod habeat in natura passum proportionatum, sive tale subjectum habeat potentiam passivam per se primo ordinatam ad illud munus, sive tantum consequenter et secundo, et juxta doctrinam traditam in prædicta disp. 14.

Sitne aliqua potentia activa simul et passiva.

14. *Res eadem activa simul et passiva potentia esse potest.* — Ultimo dicendum superest, an sit aliqua potentia quæ nec pure activa, nec pure passiva sit, sed utramque rationem complectatur. In quo partim potest esse quæstio ad rem spectans, partim ad modum loquendi, vel concipiendi nostrum. Potest enim quæri an eadem qualitas esse possit simul et per eandem entitatem virtus agendi et patiendi, vel respectu diversorum, vel respectu suiipsius. Et in hoc sensu censeo esse certam partem affirmantem. Et quidem de priori parte, scilicet, respectu diversorum, non inveni controversiam aut dissensionem inter auctores. Et patet inductione, nam intellectus possibilis est passiva poten-

tia respectu intellectus agentis, et est activa respectu intellectionis. Et ratio est, quia respectu diversorum actuum nulla est repugnantia, quod idem sit principium agendi unum, et recipiendi aliud. De altera vero parte, scilicet, respectu suiipsius, est controversia inter auctores; nam in hoc sensu hæc quæstio coincidit cum illa, an idem possit agere in seipsum secundum idem, quam supra, disputat. 18, late tractavimus. Tamen, quod ad rem præsentem attinet, vix potest esse opinionum diversitas; nam, licet controversum sit an eadem res possit esse principium proximum et adæquatam, activum et passivum ejusdem actionis, tamen, quod eadem numero facultas simul habeat vim agendi et sit principium recipiendi actionem quam elicit, non potest cum aliqua probabilitate dubitari, supposita vera doctrina de actibus immanentibus, qui recipiuntur in eisdem potentiis, a quibus eliciuntur, sive ad eam effectum indigeant aliquo alio comprincipio, ut specie, vel objecto, aut alio simili, sive non. Nam quidquid in hoc sentiatur, verum nihilominus est eandem facultatem secundum rem esse simul potentiam activam et passivam respectu ejusdem actus, et respectu suiipsius, quatenus eundem actum et recipit et elicit. Et ratio est, quia illamet qualitas, quatenus habet actualem perfectionem talis speciei, potest esse virtus eminenter vel virtute continens alium actum, et potest esse formaliter actuabilis per eundem actum, ut in prædicta disputatione 18 latius diximus. Nec in hoc occurrit nova difficultas quæ ibi tractata non sit.

15. *Res simul activa et passiva, in unam, an in duplici specie collocanda.* — His autem de re ipsa suppositis, poterit esse quæstio, an illa res collocetur in duplici specie potentiae, vel in una quæ simpliciter et unite illam utramque rationem complectatur. Et hanc censeo magis esse quæstionem de modo concipiendi aut loquendi nostro, quam de re. Nam in re existimo nullam esse distinctionem actualem, et ex natura rei, inter potentiam illam ut activam et ut passivam, quia illa qualitas essentialiter includit utramque rationem, ita ut impossibile sit etiam de potentia Dei absoluta, rem illam conservari, quin utramque rationem simul habeat, aut alteram ab altera separari; ergo signum est nullam esse distinctionem in re. Item quia illa entitas, verbi gratia, voluntas, adæquate instituta est ad agendum et recipiendum actum

volendi, quia utrumque est per se ac simpliciter necessarium ad volendum; ergo respectu illius entitatis non potest una ratio illarum censi essentialis, et altera modus accidentalis, quia non est major ratio de una quam de alia; ergo utraque est essentialis eidem entitati; ergo non est distinctio actualis et ex natura rei inter illas. Patet consequentia, quia, ut disp. 7 ostendimus, hujusmodi distinctio non intercedit, nisi inter rem, et modum, qui sit aliquo modo accidentalis, et extra essentialiam ejus.

16. Atque hinc fit, ut adæquate et complete concipiendo ac definiendo essentialiam illius qualitatis, revera tantum sit unica potentia unite et simpliciter includens rationem potentiae activæ et passivæ, nam simul ac per se primo instituta est, ut sit principium proximum agendi, et recipiendi talem actum. Qui modus potentiae solum in cognoscitivis et appetitivis invenitur, quia hæc solæ habent actus immanentes, ad quos solos necessarium est tale potentiarum genus. An vero quatenus illa qualitas seu potentia per nostros inadæquatos conceptus distingui potest in activam et passivam, dicenda sit habere duplicem rationem formalem potentiae, et in duplici specie qualitatis seu potentiae constitui, censeo esse quæstionem parvi momenti, et magis ad modum loquendi, quam ad rem pertinere.

17. Unde facile potest quis opinari et defendere, quod sicut actio et passio, licet tantum distinguantur ratione ratiocinata, diversa genera constituunt, ita principium proximum agendi et patiendi, licet interdum non distinguantur re, sed nostris conceptibus, pertinent ad diversas species prædicamentales potentiae. Sicut etiam memoria et intellectus numerari solent ut diversæ potentiae, quamvis ratione tantum distinguantur; ita ergo potest aliquis loqui de intellectu, quatenus activus, vel passivus est. Facile enim defendi potest, in genere qualitatis, et sub specie potentiae, hanc tantum esse unam simplicem speciem, quæ ex vi suæ differentiae ultimæ, eo quod sit potentia vitalis et perfecta, comprehendit utramque rationem eliciendi et recipiendi suum actum. Nam quod hi respectus possint per nostros conceptus præcindi, non satis est ad distinguendas species potentiarum, quia ex neutro illorum respectuum præcise sumpto, completur perfecta naturalis potentiae. Quod maxime verum est physice considerando essentialiam et speciem hujusmodi potentiae, atque ita frequentius de his

potentiis loquimur; voluntas enim una potentia est, etiamsi simul sit activa, et receptiva sui actus. Hoc igitur modo nos semper loquimur; magis enim consideramus has res secundum proprias et adæquatas essentialias, quas in re habent, quam secundum præcisionem mentis nostræ, ut etiam inter explicandas ipsas quatuor species qualitatis adnotavimus.

18. *Ultima quæstionis resolutio ex dictis elicitur.* — Et hinc præterea colligimus quanta sit distinctio inter membra illius divisionis. Nam si quis velit species potentiae activæ et passivæ in omnibus distinguere, quomodo-cumque in eis reperiantur, et ita exponere divisionem illam, oportet ut consequenter dicat, membra illa in communi sumpta distingui formaliter, abstrahendo a formali distinctione, quæ est per mentis præcisionem, et ab ea quæ est per rerum distinctionem. At vero loquendo magis physice ac realiter, ut nos loquimur, dicendum est illa duo membra esse in re distincta, ita tamen ut a potentia, quæ passiva dicitur, non excludatur in re ipsa omnis activitas. Sic ergo potentia activa dicitur, quæ est elicitiva suæ actionis, vel actus, non tamen receptiva, potentia vero passiva, quæ est receptiva sui actus, etiamsi illius sit etiam elicitiva; hoc autem modo constat tales potentias semper esse in re distinctas, cum ab una in re ipsa excludatur munus recipiendi, ut superius declaratum est.

19. *Definitio potentiae activæ explicatur.* — Et juxta hanc interpretationem facile accommodatur huic divisioni definitio potentiae activæ, quam Aristoteles tradit, nimirum, quod sit principium transmutandi aliud in quantum aliud; nam, loquendo de potentia pure activa, constat illam esse principium agendi in aliam potentiam a se distinctam, alioqui non esse pure activam. In hoc ergo sensu semper hæc potentia est principium agendi in aliud. An vero necessarium etiam sit potentias distingui supposito, vel saltem subjecto, secundum diversas partes ejusdem suppositi, ut hac etiam ratione dicatur potentia ex parte subjecti esse principium transmutandi aliud, ex professo tractatum est supra, disp. 18. Nunc satis constat, ex vi rationis formalis potentiae activæ, quantumvis pure activa sit, non esse id necessarium; quia, licet contingat potentiam receptivam esse in eodem supposito, et in eadem parte subjecti, in quo est potentia activa, nihilominus activa potentia erit pure activa, et

erit principium transmutandi aliud in quantum aliud, non tantum ratione distinctum, sed etiam in re ipsa, saltem secundum principia agendi et patiendi, quod satis est.

20. *Potentiae passivæ definitio juxta dicta explicatur.* — At vero definitio potentiae passivæ ab Aristotele tradita difficilius accommodatur alteri membro illius divisionis juxta expositionem datam; quia potentia passiva, prout a nobis declarata est, non semper est principium transmutationis, vel passionis ab alio in quantum aliud. Nam potentiae animales vel spirituales, etiamsi passivæ sint, immutant seipsas. Imo, loquendo de potentia passiva, quæ sit propria species qualitatis, nunquam est principium transmutationis ab alio, quia nunquam est pure passiva, ut diximus. Sed de hac re jam multa diximus, tum in indice Aristotelico, tum etiam dicta disput. 18. Et ideo breviter dicendum est imprimis, Aristotelem non definiisse potentiam passivam in ea proprietate, in qua pertinet ad peculiarem speciem qualitatis, sed absolute, et quasi transcendenter, nam illa definitio etiam materiæ primæ et quantitati, ut potentia passiva est, convenit. Unde facile dici potest, illam definitionem datam esse ab Aristotele de potentia pure passiva, et consequenter in eis definitionibus non meminisse earum potentiarum, quæ sunt veluti mistæ, seu activæ simul et passivæ, quia fortasse solum egit de potentia, ut est principium actionis transeuntis, et physice ac sensibilis transmutationis. Vel secundo dicendum est, cum dicitur potentia passiva esse principium transmutationis ab alio in quantum aliud, non excludi, quin ipsamet res, quæ est potentia passiva, possit etiam active concurrere ad illam transmutationem, sed indicari, præter illam requiri semper aliquid aliud, sive ut integrum principium actionis, sive ut partiale, seu ut complementum principii, sive ut aliquo alio modo excitans et movens talem potentiam ad agendum. Vel certe dici potest, particulam illam, *ab alio*, correctam esse et limitatam per particulam disjunctivam, *vel prout alterum est*; nam per eam significatur non semper requiri distinctionem in re, sed formalem, vel virtualem interdum satis esse, quæ in hoc consistit, quod principium patiendi semper est in potentia formali ad actum recipiendum. Quod si aliquando illa eadem res est principium activum talis actus, non est sub ea ratione, sed quatenus illa res virtute aut eminenter conti-

net talem actum, ut in dicto loco latius tractatum et explicatum est.

SECTIO III.

Quodnam sit divisum illius partitionis, quæve definitio illius.

1. Hæc etiam quæstio facile ex dictis definitur. Possumus enim potentiam in communi, quæ divisum est illius partitionis, ita definire.

Definitur potentia in communi.

2. Potentia est principium proximum alicujus operationis, ad quam natura sua institutum et ordinatum est. In qua descriptione subintelligitur genus qualitatis, in quo potentia convenit cum aliis speciebus hujus prædicamenti, et distinguitur a rebus aliorum prædicamentorum. Per illam vero particulam, *principium proximum*, etc., declaratur imprimis ratio ob quam hujusmodi potentia est qualitas, et peculiariter distinguitur a forma substantiali, quæ licet sit principium operationis, non tamen proximum, sed principale, ut in dicta disput. 18 ostensum est. Ubi etiam tractavimus, qua ratione principia proxima actionum in creaturis res distinctæ sint a substantiis vel substantialibus formis, ex quo plane sequitur quod sint qualitates; nam in nullo alio accidentium genere collocari possunt, ut per se notum est. Nomine autem *operationis*, in ea definitione, intelligi potest tam actio quam receptio, ut definitio communis sit potentiæ activæ et passivæ. Quamquam si verum est nullam esse puram potentiam passivam ad hanc speciem qualitatis pertinentem, recte possumus intelligere nomine operationis id quod nomen ipsum proprie significat, scilicet, actionem vel actum proprie manantem ab ipsa potentia seu facultate, qui duplex est, unus egrediens a potentia, et transiens in aliud subjectum, alius manens in ipsamet potentia, quæ est principium proximum ejus, et ita distinguitur duplex potentia, una pure activa, alia vero etiam receptiva seu passiva, ut satis declaratum est. Non oportet autem addere quod operatio accidentalis sit, ut aliqui significant; quia, licet frequentius hujusmodi sit talis operatio, tamen etiamsi substantialis sit, ut est substantiæ generatio, nihilominus potentia, quæ est principium proximum ejus, et non principale, erit accidentalis qualitas, juxta superius dicta in disput. 18.

3. Subintelligendum vero est, in illa definitione, hujusmodi principium proximum debere esse principium operationis quoad substantiam ejus, ut per hoc distinguatur potentia ab habitu, qui est etiam principium proximum operationis, non tamen est per se requisitum ad substantiam, sed ad modum operationis, in quo a potentia differt. Vel fortasse melius et universalius intelligendum est de principio proximo, quod ex parte operationis sit primum, et quasi radicale in illo ordine; hoc enim solet simpliciter, et quasi per antonomasiam vocari principium proximum. Quamquam enim principium proximum comparatione principalis non sit primum, nec radicale, sed secundum et radicatum in primo, tamen quando in ordine principii proximi plura concurrunt subordinata inter se, unum eorum est in eo ordine primum et radicale, et illud proprie habet rationem potentiæ, cætera vero sunt habitus vel dispositiones talis potentiæ. Et hoc modo non solum habitus acquisiti, sed etiam infusi, et species intentionales, et quidquid hujusmodi est, a ratione potentiæ excluduntur. Dixi autem, si talia principia proxime sint subordinata inter se; nam si sint tantum partialia, et ex æquo concurrentia, ita ut unum non sit affectio vel dispositio alterius, tunc utrumque habebit rationem potentiæ quamvis incompletæ et partialis, et ex utroque coalescet unum principium proximum adæquatam et primum in illo ordine.

4. Additum est ultimo in prædicta definitione, hoc principium, quod habet propriam et specialem rationem potentiæ, debere esse per se primo institutum et ordinatum natura sua ad operationem, ut per eam particulam excludantur qualitates illæ, quæ licet sint principia proxima suarum actionum, non tamen sunt per se primo ad illud munus institutæ, sed solum ad disponendum et perficiendum formaliter subjectum, ex quo consequenter vel concomitanter habent, ut possint agere sibi simile; hæc namque qualitates essentialiter constituuntur in tertia specie passibilitatis qualitatum, et non habent propriam potentiæ specificationem; et ideo non comprehenduntur a nobis in definitione potentiæ, quæ est peculiaris species qualitatis, de qua nunc disputamus.

Unde dignoscenda qualitas primo ordinata ad operationem.

5. Sed inquires, quo signo cognosci possit

an qualitas activa per se primo sit instituta necne ad illud munus, seu ad actum suum, ut ita etiam discerni possit an sit in propria specie potentiæ, vel passibilis qualitatis. Respondeo, vix posse generalem regulam assignari, sed ex formali effectu, et modo, ac necessitate talium qualitatum pensandum id esse. Quando enim qualitas talis est, ut seclusa actione vel actu ejus, per se sit propter suam formalem perfectionem necessariam substantiæ, tunc signum manifestum est, talem qualitatem non esse per se primo institutam propter actionem, sed ob suam formalem perfectionem, et hujusmodi sunt calor, frigus, et similes. At vero quando qualitas talis est, ut, seclusa necessitate actionis vel actus, non solum non necessaria, verum etiam superflua censeretur in natura, tunc signum manifestum est talem qualitatem per se primo esse institutam propter operationem; ut, verbi gratia, intellectus agens superfluus esset in natura, si actio intelligibilium specierum non esset necessaria, vel si posset in aliud connaturale principium convenienter reduci; hoc ergo est sufficiens signum, talem qualitatem per se primo esse institutam propter illam actionem. Deinde in hoc ordine collocantur omnes potentiæ passivæ, quæ in seipsas activæ sunt suarum operationum, ut sunt intellectus et voluntas, et similes potentiæ sensitivæ; nam omnes hæc potentiæ tales sunt, ut sine suis actibus imperfectum habeant statum, et prorsus supervacaneæ censerentur, nisi et tales actus essent possibiles, et propter illos ipsæ essent necessariae, quod satis constat ex communi conceptu et ratione talium potentialium.

6. Ex qualitatibus autem pure activis, quando proxime efficiunt alias sibi similes per actionem univocam, sufficiens signum est, tales qualitates non esse per se primo institutas ad agendum; quia nullum individuum unius speciei est per se primo ordinatum ad aliud, præsertim in rebus aut qualitatibus absolutis, nec potest essentialis ratio talis speciei in illa habitudine consistere, cum tamen essentialis ratio potentiæ, quæ per se primo instituta est ad actum, in illa habitudine posita sit, ut infra dicemus. Sic igitur calor, qui proxime activus est alterius caloris, non est per se primo ad illam actionem natura sua institutus, sed id quasi concomitanter habet ratione talis perfectionis, quam in suo esse formali continet, et idem est de similibus. Ut ergo potentia sit per se instituta ad actum,

oportet ut actio ejus sit aliquo modo æquivoca seu diversæ rationis quoad terminum suum; quamquam non liceat inde inferre, per simplicem conversionem, oppositam seu contrariam regulam, scilicet, quoties virtus habet actionem diversæ rationis, esse per se institutam ad illam, quia hæc propositio universalis vera non est. Non enim omnis virtus æquivoca est per se primo ordinata ad suas actiones; nam divina virtus est maxime æquivoca respectu suorum effectuum, vel actionum externarum, et non est per se ordinata ad illas; et idem forte est de luce solis, respectu effectuum ejus, et considerando intrinsecam naturam et essentiam ejus (nunc enim non agimus de extrinseca intentione agentis), et ejusdem rationis fortasse sunt aliæ formæ vel qualitates, quæ per se sunt ad ordinandum vel perficiendum formaliter suum connaturale subjectum, consequenter vero sunt communicativæ sui esse, sive univoce, sive æquivoce tantum. Qualitates vero, quæ non agunt ad communicandum suum esse, sed solum sunt vel instrumentariæ virtutes, ut illa quæ est in semine, vel solum deserviunt ad usum aliquem vel motionem, hæc videntur per se primo institutæ ad actionem, etiamsi alias pure activæ sint.

SECTIO IV.

Utrum omnis potentia sit naturalis, et naturaliter indita.

1. Ratio dubitandi esse potest, quia Aristoteles, in cap. de Qualit., assignando secundam speciem, *naturalem potentiam* vocat. Quod autem naturale est, naturaliter inest. In contrarium vero est, quia præter potentiam naturalem multi ponunt neutram in ordine naturæ, qualis censetur esse in cælo ad motum. Alii addunt potentiam obedientialem, vel in ordine naturæ ad artificialia, vel in ordine gratiæ ad supernaturalia. Aliqua etiam potest esse potentia acquisita, vel extrinsecus addita, et non a natura indita, ut impetus lapidi impressus. Non ergo omnis potentia naturalis est.

Exponitur sensus quæstionis.

2. Suppono quæstionem esse de potentiâ vera ac reali, quæ generatim dici potest physica, sive activa, sive passiva sit, nam potentia logica, cum in re nihil entitatis ponat, nec naturalis est, nec violenta, sed est non repugnans quædam; unde ab aliquibus voca-

tur potentia obedientialis, quia de se est indifferens; ab aliis autem vocatur potentia obiectiva; nihil vero refert quo nomine vocetur, dummodo constet illam non esse potentiam realem. Addere vero possumus, hanc non repugnantiam, eo modo quo potentia dicitur, interdum posse vocari naturalem, vel quia est consentanea naturis et essentiis rerum, vel quia in eis fundatur. Alia enim est non repugnantia, quæ est per solam non applicationem contradictionis, cui magis potest accommodari nomen potentiæ obedientialis in hac significatione, quæ negativa potius est, quam positiva; hæc enim potentia non tam obedit, quam non resistit, cum tamen obedire in præsentis locutione seu translatione esse videatur, aliquo modo exequi præceptum alterius, vel cooperari illi.

3. Rursus potentia realis et physica, sive activa, sive passiva, accipi potest, vel transcendentaliter, vel prædicamentaliter, ut supra declaravimus, et de utraque potest præsens quæstio versari; et quamvis de prædicamentali nos præcipue agamus, de utraque tamen obiter dicemus. Potest autem potentia dici naturalis variis respectibus vel rationibus: primo, quia in se est naturalis ordinis, et sic distinguitur contra supernaturalem. Vel quia est indita et congenita cum natura, et sic distinguitur contra acquisitam, vel extrinsecus inditam. Vel dici potest potentia naturalis comparatione ad actum, ut, si activa sit, quia talem actum virtute naturali exercere potest sine aliquo extrinseco et præternaturali concursu; si vero sit passiva, dicitur naturalis, si vel talem actum natura sua postulet, vel certe si per naturales causas possit illum recipere. Naturalis autem causa non sumitur hic, ut distinguitur contra liberam, sed ut distinguitur a supernaturali, quæ præter ordinem causarum universi naturis rerum consentaneum operatur.

Quæstionis resolutio.

4. Dico primo: si potentia activa transcendenter et generatim sumatur, non omnis potentia activa est naturalis secundum omnem respectum, quamvis nulla sit quæ respectum aliquem naturalitatis non habeat; dantur vero etiam in hoc ordine potentia supernaturalis et obedientialis. Declaro primo inductione, nam imprimis divina potentia comparatione ad ipsum suppositum, cuius est potentia, connaturalis illi est, ut per se constat; tamen comparatione effectuum vel

subjectorum, quæ immutare potest, non solum naturalis est, sed etiam supernaturalis, vel neutrum est præcise, sed eminenti modo utrumque. Potest enim, quantum ad actiones transeuntes, agere modo naturali et physico, educendo formam de potentia naturali materiæ, et potest etiam agere modo ultranaturali, per creationem scilicet. Quanquam ex vi hujusmodi agendi per creationem potentia illa non semper potest supernaturalis denominari; nam licet semper superet naturalem modum agendi reliquorum agentium, qui est agere ex præsupposito subjecto, non tamen semper agit aliter quam natura rerum postulet, et ideo quatenus operatur consentanee ad naturas rerum, naturalis dici potest. Ulterius vero potest divina potentia, sive per creationem, sive per educationem, operari ultra id quod naturale est rebus, vel quoad modum faciendi, vel etiam quoad formam seu esse factum; atque hoc respectu illa potentia supernaturalis appellatur. Sic igitur divina potentia, propter amplitudinem et illimitationem suam in ordine ad suas actiones, nec præcise naturalis est, nec supernaturalis, sed eminentem quamdam rationem potentiæ habet, in qua utrumque complectitur.

5. At vero potentia activa creata interdum est naturalis, id est, a natura indita subjecto, interdum vero minime, sed superaddita, et hæc rursus, quamvis non sit congenita, sed acquisita, proportionata est naturalibus viribus et capacitati subjecti, ut habitus acquisiti, scilicet, artes, etc.; nam hæc omnia comprehenduntur sub potentia activa in hac amplitudine, ut ex Aristotele constat; et sistendo in ratione naturali non potest cognosci alius modus potentiæ activæ in creaturis; et ideo Aristoteles alterius non meminit. At vero juxta principia Theologiæ dantur aliæ virtutes activæ, quæ non solum non sunt congenitæ cum natura, neque ab illa naturaliter manant, sed etiam excedunt capacitatem et vires naturales ejus. Et hæc quidem non possunt dici potentiæ naturales respectu subjecti, sed simpliciter supernaturales, tamen respectu propriorum actuum sunt principia connaturalia eorum, et ideo secundum eam rationem habent aliquem respectum naturalis potentiæ. Quomodo aiunt Theologi intellectum lumine gloriæ illustratum, connaturaliter videre Deum. Imo potissima ratio ponendi eas virtutes est, ut operans habeat intrinseca principia connaturalia talibus actibus.

6. Præter hæc vero est in creatura potentia, ut cooperetur Deo tanquam instrumentum ejus, ad effectus vel actiones superantes totum naturæ ordinem, ut verior sententia Theologorum docet; illa ergo potentia non potest non esse realis, cum per illam influat res in effectum realem, nec potest non esse activa, cum sit principium agendi saltem instrumentaliter, comparataque ad effectum vel actionem non potest dici naturalis, cum talis actio omnino sit supra naturam talis instrumenti. In se tamen, et in entitate sua non est ex se entitas supernaturalis, sed talis est qualis fuerit entitas ipsius creaturæ, quia in re est omnino idem cum illa, et illi non confert propriam aliquam specificationem. Unde etiam est necessario congenita cum entitate, cujus est potentia, secundum quam habitudinem naturalis dici potest. Simpliciter tamen et secundum habitudinem ad effectum, et considerato modo agendi, optime appellatur potentia obedientialis activa, non negative tantum, sed positive, quia revera positive exequitur imperium vel motionem superioris agentis, cui active cooperatur, et aliter operari non potest; de qua potentia copiose disputavimus in 1 tom. tertiæ partis, disp. 21, sect. 5 et 6.

7. Ex his ergo satis probata manet tota conclusio, et quomodo in hoc ordine dentur potentia naturalis, supernaturalis et obedientialis. Ratio autem non est alia, nisi quia cum potentia activa hic transcendenter sumatur, oportet ut sub se complectatur omnes ordines potentiarum possibilium; omnes autem ordines prædictos esse posibles ex dictis patet; sunt enim consentanei partim naturis rerum, partim divinæ potentiæ, et subordinationi quam habere debet creatura ad creatorem. Quod vero nulla ex his potentiis sit, quæ non habeat aliquem respectum connaturalitatis, patet etiam ex dictis, quia aut respectu actionis habet connaturalitatem, aut saltem respectu subjecti, quatenus illi est naturaliter congenita.

8. Solum potest contra hoc ultimum instari, quia potest dari qualitas in se supernaturalis et infusa, quæ non habeat vim agendi aliquem actum connaturalem, possit autem esse instrumentum actionum supernaturalium, qualem multi Theologi putant esse characterem; illa ergo qualitas habebit potentiam obedientialem, quæ nec respectu subjecti, nec respectu actionis naturalis sit. Respondeo, etsi illa potentia non sit con-

naturalis subjecto illius qualitatis, esse connaturalem ipsi qualitati, quatenus ab illa separari non potest; quamvis enim hæc qualitas supernaturalis sit, suam tamen propriam habet essentiam, secundum quam potest habere attributa connaturalia, sibi que necessario congenita.

9. *Dubium dissolvitur.*—Rursus dubitari potest circa illam conclusionem, cur inter potentias activas non dicatur aliqua esse violenta active, id est, violentiam inferens, cum hæc habitudo potentiæ ad actum in rebus inveniatur, ut constat, et sit diversa a reliquis supra numeratis. Respondetur imprimis, violentum proprie non sumi active, sed passive, ut constat ex usu omnium, et ex vulgari definitione Aristotelis. Deinde actio non potest esse violenta agenti ut sic, nam si virtute naturali agit, actio illa est naturali inclinationi conformis; si autem agat virtute supernaturali, vel obedientiali, actio non erit contra inclinationem naturæ, sed supra illam. Quod autem actio sit violenta passo, id non est satis ut potentia activa dicatur violenta, eo vel maxime quod, si formaliter ac per se loquamur de passo ut passum est, actio non est illi violenta, cum sit in potentia ad illam, sed est illi violenta, quatenus est affectum contraria forma seu qualitate, quod est per accidens ad rationem activæ potentiæ.

Secunda assertio.

10. Dico secundo: si potentia passiva transcendenter sumatur, non omnis potentia passiva est simpliciter naturalis; aliqua est enim obedientialis, vel etiam neutra, quamquam nulla sit hujusmodi potentia, quæ secundum aliquem respectum non sit naturalis. Hæc assertio eadem proportione qua præcedens declaranda est et probanda; non habet tamen locum in Deo, sed tantum in creaturis, quia in Deo nulla est potentia passiva, sed hæc est creaturarum propria. Quæ comparari potest, vel ad subjectum cui inest, vel ad actum quem recipit, quia actus interdum talis est, ut non solum possit potentia naturaliter illum recipere, sed etiam ad illum habeat naturalem inclinationem; aliquando vero actus est talis, ut virtute causarum naturalium tribui possit, non tamen sit debitus tali potentiæ passivæ, neque ex intrinseca et naturali inclinatione ejus. Rursus potest aliquando actus talis esse, ut neque sit ex inclinatione passi, neque etiam possit per naturales cau-